

El català que ara es parla

La degradació de la llengua als mitjans de comunicació

NARCÍS GAROLERA *Universitat Pompeu Fabra*

RESUM: Aquest article analitza calcs del castellà i innovacions gratuïtes en el català dels mitjans de comunicació.

PARAULES CLAU: Llengua catalana, calc, neologisme, arbitrarietat.

ABSTRACT: The article examines the linguistic calques from Spanish and the gratuitous linguistic innovations commonly in use in the media.

KEYWORDS: Catalan, calque, neologism, arbitrariness.

La lectura dels diaris escrits en català, i l'audició de les ràdios i les televisions que emeten en aquesta llengua, revelen el canvi produït, els darrers anys, en el català de professionals de diversos mitjans de comunicació (sobretot dels més joves, majoritaris en aquests mitjans), en el de publicitaris –sovint en anuncis traduïts del castellà– i en el de polítics i tertulians, que s'expressen en un argot de vegades inintel·ligible. Tots fan servir un català que cada vegada és més un calc del castellà –un «catanyol», per dir-ho amb l'ocurrent denominació del lingüista Pau Vidal–,¹ i que té el perill de convertir-se en un *patois* vergonyant o en un idiolecte imposat pels mitjans de comunicació.²

El problema no és que els mitjans que s'expressen en català (premsa, ràdio i televisió) ho facin sense aplicar la normativa vigent, sinó que la llengua que fan servir –en les traduccions automàtiques dels diaris bilingües, en les adaptacions al català dels anuncis creats en castellà, i en les transmissions radiofòniques o televisives en directe– mostra un desconeixement de les possibilitats expressives de l'idio-

1. P. VIDAL, *Catanyol.es. El catanyol es cura. Interferències castellà→català*, Barcelona: Barcano-va, 2012.

2. Fa poc ha aparegut un llibre sobre aquesta qüestió: J. MEDINA, *La lenta agonia del català, o l'ús de la llengua en els mitjans de comunicació*, Barcelona: Llibres de l'Índex, 2013.

ma (sobretot de les formes vives i populars) i una clara ignorància dels nivells lingüístics (estàndard, culte, col·loquial...). Si un periodista fa servir una expressió popular inusual en el seu registre, s'hi sol referir amb alguna reserva que delata la seva desconexió lingüística: «com diuen a pagès», «al meu poble es diu així», etc. I en una mateixa frase hi pot haver un calc del castellà al costat d'un cultisme impropri del català estàndard: «En breu s'esdevindrà...», «Els afectats romandran a les seves cases»...

Sovint, doncs, no es tracta pas d'incorreccions, sinó de calcs abusius del castellà, i de l'ús d'un català estàndard pobre, après a l'escola, a l'institut o a les facultats de periodisme. Generalment, la paraula o l'expressió catalanes són substituïdes per les castellanes equivalents (sancionades, de vegades, per la normativa). Més preocupant és, encara, l'ús erroni de noms i adjectius per confusió de termes similars. Darrerament, per exemple, hem pogut llegir a la portada d'un diari –publicat només en català– el titular següent (referit a un huracà que va assolir unes illes): «Tragèdia humanitària». És obvi que els redactors volien dir que la devastació era una tragèdia *humana*, és a dir, que afectava els habitants de la zona destruïda. Un desastre natural no serà mai «humanitari», si més no mentre aquest adjectiu tingui només connotacions positives.

L'inevitable mimetisme entre els professionals de la comunicació –i també entre els polítics– dona lloc a solucions lingüístiques que desplacen les tradicionals. Neologismes innecessaris, com *ubicar* (en lloc de *situar*) o *tranquil* per designar un dia de bon temps, modifiquen l'ús del català als mitjans, i produeixen, en l'oïent o el lector d'una certa edat, sorpreses constants que el distreuen del contingut del diari o del que es diu en un programa de ràdio o de televisió.

Les innovacions lingüístiques –sovint gratuïtes, i algunes no acceptades per la normativa– es fan servir, a la premsa i als mitjans audiovisuals, per desconèixerment de paraules i expressions que eren habituals fins fa quatre dies. On dèiem *produir*, *crear*, *causar*, *motivar*, *ocasionar*, *originar* o *provocar*, ara hi diem, només, *generar*. *Obviar* ha perdut el règim preposicional –*obviar a*– i el seu sentit originari ('posar obstacle, oposar-se a alguna cosa') i ha passat a significar 'evitar' o 'esquivar'. Ja no planyem ningú: el *compadim*. D'una persona que és un punt de referència diem que és un *referent* (substantiu no sancionat pel diccionari normatiu). L'adjectiu *emblemàtic* ha arraconat els tradicionals *característic* i *representatiu*;³ la *problemàtica* ha desplaçat els *problemes* que presenten un fet o una qüestió;⁴ una

3. N'és conscient J. DE SAGARRA: «un dels llocs més emblemàtics –ja ha sortit la parauleta– del Vieux Port marsellès» (*La Vanguardia*, 14-7-2013).

4. Coromines titlla aquesta «invenció pretensiosa i innecessària» de «clixé pedantesc i ajargonat» (*Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana [=DECat]*, vol. III, p. 279b-280a, s. v. EMBLEMA).

intenció s'ha substituït per una *intencionalitat*; les tendències s'han convertit en *dinàmiques*, i un tema (en el sentit de 'qüestió') ha passat a ser una *temàtica*. I en comptes d'una comparació, es parla d'una *comparativa* (que és, només, un adjectiu: *una taula comparativa*).

Tothom *recolza* o *es recolza* –en una traducció mecànica del castellà *apoyar(se)*– i oblida que, en català, *fem costat* o *donem suport* (a algú o a una iniciativa), però ens *repengem* en una paret o en una porta. Avui no ens *acostem* enlloc: ens hi *apropem*; i ningú no *travessa* un carrer: el *creua*. Els cartells no s'enganxen a les parets: s'hi *fixen*. Un menjar no es *paeix*: es *digereix*, i un queixal no *se'ns corca*: se'ns hi *fa una càries*. Els destorbs no *fan nosa*: *molesten*, i una norma no s'aplica, ni es posa en pràctica: s'*implementa*. De l'*acció de govern* se'n diu *governança*, i no ens hem de *renovar*: ens hem de *reinventar*. L'*entorn* val per a tot: *el voltant*, *l'ambient* o *l'organització*. I, en política, no hi ha *llocs*, *marcs* o *situacions*: només hi ha *escenaris*.

Una feina no es *comença*: s'*inicia* (o s'*inicialitza*), i no s'*acaba* (o *enllesteix*): es *finalitza* o s'*ultima*. Ningú no *es culpa* de res; tothom es *culpabilitza* (fent servir un verb no acceptat pel diccionari normatiu). Les confusions no s'*aclareixen*: es *clari-fiquen*, i ja no *enraonem*: només *parlem*. Les persones no s'*enganyen*: s'*autoenganyen*, i les dificultats no *obstaculitzen* o *entrebanquen* la consecució d'una fita o un objectiu, sinó que l'*entorpeixen*.⁵ No *fem malbé* (o *malmetem*) les coses: les *destrosem*. No hi ha *desacord* (o *falta d'entesa*): hi ha *asintonia* (mot no acceptat pel DIEC), i el *relat* –fins fa poc, el *discurs*– ha substituït el *pensament*, l'*opinió* o el *punt de vista*.

En comptes de la correcta locució prepositiva *a pesar de*, ens cansem de llegir o sentir un *malgrat* que, en català, no ha sigut mai viu.⁶ I, en canvi, la premsa i els mitjans audiovisuals se serveixen de la locució *per part de* quan n'hi ha prou d'escriure –o dir– *per* («el reconeixement de l'autoria del crim pel presumpte assassí»). L'adverbi *ara* –massa curt, potser, per als periodistes– es converteix, sistemàticament, en *ara mateix*, amb la consegüent pèrdua del sentit propi d'aquesta locució; i *ara mateix* és desplaçat per *ja* quan es vol dir *a l'acte, de seguida, immediatament*.

L'adjectiu *hart* (calc del castellà *harto*) ha substituït *tip*, amb la consegüent pèrdua de distinció semàntica entre aquests dos adjectius. Semblantment, es parla de la gent que passa *fam* (traduint el castellà *hambre*), quan es vol dir que passa *gana*. Ja no considerem algú una persona *assenyada*: la trobem *sensata*, i el *seny* s'ha substi-

5. *Entorpir*, segons Coromines, és un «gros castellanisme [...] estrany a la llengua viva i parlada, i enterament inútil i superflu» (*DECat*, vol. III, p. 392b).

6. Verdaguer se servia de la locució *a pesar de*, que considerava ben catalana, i rebutjava l'ús de *malgrat*, que tenia per un gal·licisme. Vegeu J. RUYRA, «Una conversa amb Jacint Verdaguer», dins *Obres completes*, Barcelona: Selecta, 1964, p. 811. Fins i tot un escriptor marcat per l'arbitrarisme noucentista, Carles Fages de Climent, usava sempre *a desgrat de*. Coromines també fa reserves a *malgrat* (*DECat*, vol. IV, p. 623a-624b).

tuït per la *sensatesa* o el *sentit comú*. La *feina* es converteix en *treball*, i els *dies feiners* han passat a ser *laborables*. *Proper* ha desplaçat *pròxim* («la pròxima estació») o *vinent* («dilluns vinent»), i el genuí *gaire* ha cedit el lloc, en un enèsim calc del castellà, a *molt* (o a *massa*), sobretot en les formulacions negatives: *no molt bo*, *no massa bo*.

L'adverbi *pas* ha pràcticament desaparegut (com *raï*), i de vegades és substituït per la negació castellana *que no* (*és llest, no pas savi* s'ha convertit en *és llest, que no savi*). I *prou* cedeix davant el calc del castellà: *suficient* (adjectiu) i *suficientment* (adverbi). La preposició *per a*, que –llevat dels valencians– sempre hem pronunciat *per-*,⁷ la podem sentir en la forma escrita (*per a*) en boca d'un polític, d'un periodista o d'un anunciant. En aquest cas, com se sol dir, el llegir ens ha fet perdre l'escriure.

Ja només són *febles* certs pronoms, perquè l'adjectiu *feble* s'ha substituït –en un altre calc del castellà– per *dèbil*, i la *feblesa*, per *debilitat*. Alguns d'aquests pronoms (*en, hi*) són tan poc consistents –tan febles– que estan en vies d'extinció, com va passar, fa segles, en castellà.⁸ Cada dia llegim o sentim a dir: «vull més», «vénen dos», «ara es posa» (al telèfon), «havia molta gent»... I, si es mantenen, alguns d'aquests pronoms pateixen un canvi en el règim verbal: *ho parlarem*, en comptes d'*en parlarem*.

La locució *portar temps* (*fent una cosa*) ha desplaçat la genuïna construcció catalana *fer temps que*.⁹ No hi ha pisos *per llogar*: tots són *en lloguer*. El vespre s'ha convertit en *tarda-nit* i l'*endemà* ha passat a ser *el dia següent* (o *el dia després*). La *bandera* s'ha trasmutat en *senyera*¹⁰ i, en comptes de *voleiar*, diem que *oneja*.¹¹ La claror (natural) ha passat a ser *llum* (elèctrica), amb pèrdua de la distinció semàntica entre aquestes dues paraules. Un paquet gros se'l qualifica de *gran*, i una *persona grassa* rep la denominació de *grossa*. La roba no *s'eixuga*: *s'asseca* (com les llonganisses). I ja no es *rifen* premis: només se *sortegen*...

Per molts anys! o *Enhorabona!* s'han canviat pel castellanisme *Felicitats!*, que no s'havia dit mai,¹² i *adéu-siau* ha substituït els tradicionals *adéu* o *passi-ho bé*, quan acomiadem una persona a qui tractem, respectivament, de tu o de vostè. S'ha

7. En els seus escrits en prosa, Verdager usà sempre *per*. Vegeu «Estudi introductori» a J. VERDAGUER, *Excursions i viatges*, vol. I, Barcelona: Barcino, 1991, p. 255. Avui fa un ús exclusiu d'aquesta preposició –fins i tot en sintagmes nominals– el filòleg August Rafanell.

8. «*ende* o *end* [*en*] anà essent cada cop més limitat [...] fins a desaparèixer» (*DECat*, vol. III, p. 308b, s. v. EN); «*y* [*< hic/ibi*] tingué un ús considerable [...] en el castellà medieval» (*DECat*, vol. IV, p. 791a, s. v. HI).

9. N'ha parlat Magí Camps en un article recent («Qui dia passa any empeny», *La Vanguardia*, 17-6-2013).

10. Ho constatava August Bover l'any 1976: «banderes catalanes –que ara tothom s'entesta a anomenar senyeres» (*Dotze llunes a Saskatchewan*, Lleida: Pagès, 2013, p. 11).

11. Joan Maragall escrivia, a propòsit de l'estendard de l'Orfeó Català: «voleiant al grat de l'aire» (*Poesia. Edició crítica*, Barcelona: La Magrana, 1998, p. 356).

12. S'hi ha referit, críticament, Narcís Comadira: «Els catalans diem "Per molts anys", diem "L'enhonorabona". Mai [no] desitgem "Felicitats" [...] Cada dia estem més contaminats» (*Ara*, 15-6-2013).

imposat també un incongruent *si us plau* adreçat a algú que rep el tractament de tu o de vostè, en substitució de *sisplau*, forma desgramaticalitzada acceptada per la normativa (comparable al *please* anglès, reducció d'*if you please*).

La gent no *se'n va*: tothom *marxa*, i, en lloc de *tornar*, *retorna*. Ningú no *recula*, ni *es fa enrere*: *retrocedeix* o *fa marxa enrere* (que té un altre sentit: 'rectificar', 'desdir-se'). No *passa* mai res; tot *succeeix*. Abans ens *desorientàvem*; ara ens *desnortem*. I, en comptes de *revelar* un secret, el *desvelem* o *desvetllem*.¹³ El verb *caldre*, fins fa poc relegat a l'ús culte o elevat, i usat col·loquialment en oracions este-reotipades (*ja cal que vigilis*) o negatives (*no cal que vinguis*), ha sepultat el tradicional *haver de*. Avui no *s'ha de fer res*: *cal fer-ho tot*.

Els possessius es fan servir abusivament, en un altre calc del castellà: *el meu pare* ha suplantat *el pare*; *casa meva* s'ha transformat en *la meva casa*; *se m'ha endut la moto* ha passat a ser *s'ha endut la meva moto*; i es diu d'algú que *va passar la seva vida sense fer res*, en comptes de *va passar la vida sense fer res*.

S'ha arraconat *sigut*, participi del verb *ser* acceptat per la normativa¹⁴ i d'ús general fins fa ben poc, en benefici d'*estat*, que ho és també del verb *estar*. Aquest verb, per cert, desplaça l'habitual *ser* en la majoria de casos: *està bo*, *està fred*, *està mort*... S'ha imposat, en canvi, la locució –no acceptada per la normativa– *ser a punt (de)* en lloc de la normal –i correcta– *estar a punt (de)*, ultracorrecció que, per sort, no s'ha estès a construccions similars: *estar en forma*, *estar a l'aguait*, *estar en condicions* (de fer una cosa)... S'ha generalitzat, també, de forma abusiva, i sense que el sentit ho exigeixi, la perifrasa *estar + gerundi* (*està fent*, *està dient*, *està plovent*...), en lloc de la forma verbal simple (*fa*, *diu*, *plou*...). Fins i tot sentim a dir que una cosa no *és interessant*, sinó que *està sent interessant*.

Un personatge se'l qualifica de *mític* quan és només *famós*, *conegut* o *popular*. I una persona (o una cosa) és titllada de *patètica*, en comptes de dir que és *penosa* o *lamentable*.¹⁵ Un fet modèlic o exemplar es considera *paradigmàtic*. No es fan *consideracions*, sinó *valoracions*, i les coses són *potents*, en comptes de *fortes*, *impac-tants* o *decisives*. Un fet *destacat*, o *notable*, passa a ser *important*. Les *estrelles* són *estels*, i d'un *estel* els nens en diuen una *cometa*. La *naturalesa* ha desaparegut de la llengua col·loquial: tothom parla de la *natura*. I les coses ja no fan *pudor*, sinó –com en castellà– *olor* (o *mala olor*), amb la consegüent pèrdua de la distinció entre aquestes dues paraules. Un equip de futbol *venç* el contrari, i no el *guanya* quasi

13. Tots dos verbs són inapropiats: *desvelar* no figura al DIEC i *desvetllar* té un altre significat (*treure la son*).

14. P. FABRA, *Diccionari general de la llengua catalana*, Barcelona: Llibreria Catalònia, 1932; *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1995 i 2007; *Gran diccionari de la llengua catalana*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998, s. v. *ser* o *ésser*.

15. Ho denunciava, fa poc, Quim Monzó: «[avui] res no és penós, desagradable o lamentable, sinó que tot és, únicament, patètic» (*La Vanguardia*, 5-10-2013).

mai.¹⁶ L'estiu s'acaba el 31 d'agost (confonent l'estació amb la *temporada de vacances*). Catalunya –Barcelona exclosa– s'ha convertit en *el territori*, i ja no es parla del *país* o de les *comarques*. I, en contextos no polítics, les persones passen a ser *els ciutadans*, i la gent, *la ciutadania*.

Hi hem d'afegir, encara, els usos lingüístics impropis, com ara *escoltar* en comptes de *sentir*, que el castellà també comparteix (*escuchar* ha substituït *oír*, i *escuchantes* ha desplaçat els tradicionals *oyentes*). De vegades, a la ràdio, els oients se'ls anomena *oïdors* (en contradicció amb la creença que *qui el porti* –referit a un xec bancari– és més català que no pas *el portador*). No és estrany que un periodista o un tertulià *titlli* algú de modèlic o savi, en comptes de qualificar-lo de tal (*titllar* serveix només per denigrar o menystenir algú o alguna cosa).

Són també freqüents les confusions semàntiques i els canvis de significat: *estri* en comptes d'*eina*, *regust* en lloc de *gust*, o *refiar-se* en lloc de *fiar-se*. Per ultracorrecció, un *sorbet* passa a ser un *xarrup*,¹⁷ i, donant preferència al francès –contra la recomanació de Fabra–,¹⁸ sentim a dir *guixeta* en comptes de *taquilla*.¹⁹

És preocupant la creixent substitució de frases fetes, dites, refranys i altres expressions figurades o metafòriques, per les corresponents solucions castellanès. Sentim a dir *tocar fusta*, *fer la vista grossa*, *posar pals a les rodes*, *marejar la perdiu*, *menjar-se un marró*, *ficar-se en un jardí*, *muntar un pollastre*,²⁰ en comptes de les genuïnes *tocar ferro*, *fer els ulls grossos*, *posar bastons a les rodes*, *embolicar la troca* (o *fer passar amb raons*), *haver-se d'empassar (una cosa)*, *embolicar-se* (o *enredar-se*), *armar un canyaret*, *un sidral* o *un merder*.²¹

La pronúncia també grinyola. Es diu *el home*, en lloc de *l'home*, i *aquet estiu* en lloc d'*aquest estiu*. No s'elideix la vocal final àtona en contacte amb la vocal inicial

16. Pel testimoni de Joan Coromines sabem que el president Companys, en l'al·locució pronunciada just abans de passar a França, en els darrers dies de la Guerra Civil, no va acabar la famosa divisa amb les paraules «tornarem a vèncer», sinó que va dir: «tornarem a guanyar» (*DECat*, vol. IX, p. 369b, s. v. VOLDRE).

17. Un *sorbet* és una «menja gelada poc consistent, aromatitzada amb licors, amb suc de fruita, etc.» (*DIEC*). Ens ha arribat –a través del francès– de l'italià *sorbetto*, al seu torn derivat del turc *chorbet* i de l'àrab *surbat*. No té, doncs, res a veure amb el verb castellà *sorber*, 'xarrupar'. Un *xarrup* és un «glop d'un líquid que hom xarrupa» (*DIEC*).

18. P. FABRA, «Els descastellanitzants a ultrança [...]», dins *El català literari*, Barcelona: Barcino, 1932, p. 107-110; ara dins P. FABRA, *Obres completes*, vol. 9, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2013, p. 284-285.

19. *Guixeta* és un gal·licisme –*guichet*– no inclòs per Fabra al *DGLC*, que no figura tampoc en l'actual diccionari normatiu. Tots dos recullen, només, *taquilla*.

20. Traducció del castellà *montar un pollo* (o *el pollo*), que té el sentit d'*armar un escàndalo*', segons el *DRAE*. De fet, s'hauria de dir *montar un poyo*, expressió que prové de l'acció de pujar a un pedrís o pedestal (en llatí, *PODIUM*) un orador –com els de l'*Speaker's Corner* londinenc–, des del qual fa proclames que encenen els ànims dels oients i provoquen crits i disputes.

21. *Merder* pot sonar malament, però és un mot acceptat –en sentit figurat i en l'ús col·loquial– pel diccionari normatiu, que el defineix com a 'gran desordre, confusió'. *Sidral*, en canvi, hi figura només amb el significat de 'preparat en pols o granulats [...] dissolt en aigua com a refresc'.

de la paraula següent: *una altra, una hora* (en comptes d'*un'altra, un'hora*), però es diu *prendre, aprendre, comprendre*, en lloc de *pendre, apendre, compendre*, amb la normal elisió de la primera de les erres.²² Els escurçaments hipocorístics es fan a la castellana, per apòcope: *Barto*(meu), *Salva*(dor), *Sebas*(tià), en comptes de tallar els noms com s'ha fet sempre en català, per afèresi: *Tomeu, Vador, Tià... Xavier* es converteix en *Javier* (o *Txavier*), i, per ultracorrecció, la *Garrotxa* passa a ser la *Garrotja*. Als mitjans audiovisuals barcelonins es pronuncia *Bèrga* (amb e oberta), en comptes de *Bérگا* (amb e tancada, com es diu al Berguedà i a les comarques veïnes). En canvi, per als mateixos mitjans, el riu *Tèr* (amb e oberta) és sempre *Tér* (amb e tancada).²³ Per acabar-ho d'adobar, sentim –i llegim– *Sant Pere de Rodes*, en lloc del nom tradicional, copiosament documentat, d'aquest antic monestir empordanès: *Sant Pere de Roda*.²⁴

Per ràdio o televisió sentim a dir que un temporal ha *arrassat* una platja, i que ha mort un banyista que s'havia *endinsat* (amb essa sorda) al mar. *Mègic* i *megicà* s'han substituït per *Mèxic* i *mexicà*, pronunciació estranya als catalanoparlants.²⁵ Hem après a dir *cérvol* (que alguns pronuncien *cèrvol*) i *ninxol* quan sempre s'havia dit *cervo* i *ninxo*.²⁶ I alguns locutors pronuncien *eradicar* amb *erra* simple, forçats per una grafia confusionària.

Les paraules compostes han perdut el genuí binarisme accentual (*bénestàr, cònttrasènya, pòrtavèu; Pòrtabèlla, Còllseròla*), a favor d'una pronúncia amb un sol accent, com fa el castellà (*benestàr, cuntrasènya, purtavèu, Purtabèlla, Cullse-*

22. Coromines, conseqüent amb la pronúncia habitual, escriu sempre *pendre* (i derivats: *apendre, compendre, rependre...*).

23. «*Tèr*, sempre amb è oberta, única que he oït, tota la vida [...] a gent popular i arrelada, tot al llarg del seu curs» (J. COROMINES, *Onomasticon Cataloniae*, vol. VII, p. 261b).

24. «Sant Pere de Roda» és la denominació tradicional del monestir empordanès, usada per tots els historiadors i escriptors contemporanis (de Ramon d'Abadal a Jaume Vicens; de Jacint Verdaguer a Josep Pla). «Sant Pere de Rodes», en canvi, és el nom imposit oficialment, en els darrers anys, testimoniat només en documents antics (segurament per confusió amb el nom de la vila contigua de Roses < *Rhodas*). Coromines defensa enèrgicament l'ús de la primera forma, d'acord amb la pronúncia popular i l'etimologia: «*Roda* i *Roses* són noms d'origen ben diferent, inconnexos» (*Onomasticon Cataloniae*, vol. VII, p. 462a); «el nom del monestir és St. P[ere] de *Roda*, sense -s [...] mot cèltic sense res en comú amb el [nom] grec de *Roses*» (ibídem, vol. II, p. 244b); «la tradició viva i multiseccular ha estat sempre, i únicament, *Sant Pere de RODA*» (ibídem, vol. VI, p. 416a).

25. *Mègic* i *megicà* han sigut sempre les pronúncies catalanes del nom de la capital i del gentilici d'aquell país americà. Verdaguer escriví *Mègic* a *L'Atlàntida*, i jo he sentit a dir *Mègic* als exiliats catalans que s'hi establiren després de la guerra civil. Trobem *Mèjich* a la senyera de l'Orfeo Català de la capital –fundat el 1906– i *Mèjic* en escrits de l'entitat datats l'any 1940. (Agraeixo aquesta informació a Josep M. Figueres.) La substitució d'aquesta grafia per *Mèxic* (i *mexicà*), proposada per Fabra al seu diccionari –i mantinguda al *DIEC*–, provoca vacil·lació entre els parlants, que pronuncien adés *Mèczic* (i *meczicà*), adés *Mècsic* (i *mecsicà*), dualitat fonètica que evidencia l'arbitrarietat d'aquella proposta normativa.

26. Coromines recomana *cervo* i *cerva* (del llatí *CÉRVUS*, -A), formes usades per Verdaguer i altres escriptors (*DECat*, vol. II, p. 687b-689a), i afegeix que *cérvol* és «una forma popular bàrbara» (ibídem). *Ninxo* és la lògica adaptació catalana de l'italià *nicchio*, d'on prové (vegeu Coromines, *DECat*, vol. V, p. 928b).

ròla).²⁷ Fereixen també l'oïda una prosòdia estranya i una entonació que reproduïx les corbes melòdiques del castellà (*Hi és en Pere?* en lloc de *Hi és, en Pere?*). La dicció és, en alguns casos, deplorable: obertura de les as àtones, confusió de les es i les os tòniques, pronúncia no velar de les eles, iodització de les elles, etc. Alguns locutors (i locutores) tallen malament les oracions: no fan pausa després d'un punt, apliquen una molesta cantarella a la lectura de les notícies, i acaben les frases amb una prosòdia estranya, que contravé l'entonació normal del català. I hi ha professionals que defensen aquestes arbitriïtats lingüístiques en nom d'una millor «comunicació» amb l'oient.

La sintaxi –fonamental en l'estructura de la llengua– revela, més que els altres components de l'idioma (la fonètica i el lèxic), un calc del castellà molt preocupant. Si les generacions que ens seguiran fan seves les modificacions lèxiques i gramaticals que denuncio, el català s'assemblarà tant al castellà que ja no caldrà que els mitjans audiovisuals espanyols traduïxin o subtulin les declaracions d'un polític, o les cròniques dels corresponents de la ràdio o la televisió (com ja fan amb el gallec, perfectament entenedor per a un hispanòfon).

Fa més de cent anys, el poeta provençal Frederic Mistral escriví que, perquè un poble oprimint pugui ser lliure, «se tèn sa lengo, tèn la clau», i els homes de la nostra Renaixença ho expressaven amb una dita equivalent: «Qui llengua té, a Roma va». Avui que els mitjans de comunicació són veritables escoles de llengua, els responsables dels diaris escrits en català, i els de les ràdios i televisions públiques –i privades–, haurien de prendre mesures urgents per redreçar la creixent degradació del català parlat i escrit. Potser n'hi hauria prou amb dues: la supervisió rigorosa de les traduccions automàtiques del castellà,²⁸ i l'exigència d'un coneixement més aprofundit del català (i dels seus registres), que eviti els calcs del castellà i estalviï l'«enriçament» de la llengua amb neologismes innecessaris.

27. Veg. J. COROMINES, «Sobre l'elocució catalana en el teatre i en la recitació», *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona: Club Editor, 1971, p. 94-105. La supressió del guionet, en mots compostos, propicia lectures que contravenen la pronúncia normal d'aquestes paraules: *políticossocial*, *lúdico-didàctic*, *romànticoconservador*, en comptes de *político-social*, *lúdico-didàctic*, *romàntico-conservador*...

28. He llegit, en articles periodístics traduïts del castellà, *folga dir* (calc maquinalet de *huelga decir*), en lloc de *no cal dir*, i *pota de pal* (cast. *pata de palo*), en comptes de *cama de fusta*.